

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора медичних наук, професора,
завідувача кафедри функціональної і лабораторної діагностики
Тернопільського національного медичного університету
імені І.Я. Горбачевського МОЗ України**

Марущак Марії Іванівни

на дисертацію Марараш Галини Григорівни на тему:

**«Роль професійних компетенції медичної сестри у профілактиці
артеріальної гіпертензії» подану до захисту в спеціалізовану вчену раду
ДФ 76.600.023 Буковинського державного медичного університету
МОЗ України, що утворена Наказом МОН України № 965 від 03.09.2021
року для розгляду та проведення разового захисту дисертації на здобуття
ступеня доктора філософії в галузі знань «Охорона здоров'я» за
спеціальністю 223 Медсестринство**

Актуальність теми дисертації.

Артеріальна гіпертензія (АГ) залишається найпоширенішим неінфекційним захворюванням у світі, яке призводить до тимчасової і стійкої втрати працездатності та смертності незалежно від статусу країни чи рівня доходів її громадян, і є основною причиною серцево-судинних ускладнень, зокрема, інсульту та інфаркту міокарда.

В Україні понад 12 млн пацієнтів з АГ, що становить майже 30% дорослого населення, понад 45% не знають, що вони мають підвищені показники АГ. Серед пацієнтів з підвищеним АГ 50% лікуються тільки місяць, постійно - лише 14%. Слід зазначити, що відсоток осіб з адекватним контролем підвищеного АГ залишається в популяції дуже низьким, і, відповідно, ризики розвитку серцево-судинних ускладнень є неконтрольованими.

Також зниження підвищених рівнів факторів ризику (ФР) супроводжується спадом захворюваності та смертності населення. На підставі цих взаємозв'язків створено концепцію ФР, суть якої полягає в тому, що хоча причини розвитку хронічних неінфекційних захворювань остаточно невідомі, проте за даними експериментальних, клінічних та епідеміологічних досліджень визначені чинники пов'язані зі способом життя, навколишнім середовищем, генетичними особливостями людини, які сприяють розвитку і прогресуванню цих хвороб. Ця концепція є науковою базою їх профілактики.

Підвищення поінформованості пацієнтів щодо дотримання засад здорового способу життя і корекція виявлених факторів ризику є обов'язковими складовими сучасних клінічних настанов з лікування та профілактики серцево-судинних захворювань. Такий підхід, за даними ВООЗ, є універсальною «вакциною» у попередженні АГ, а застосування перелічених заходів сприяє зменшенню її нових випадків на 50%. Важливим є усвідомлення пацієнтами

необхідності виконання профілактичних заходів та лікування. Тому інформовані пацієнти, які беруть участь та мають активну роль (наділені повноваженнями), будуть більш ефективно взаємодіяти з медичними працівниками, намагаючись виконати завдання, яке покращує їх здоров'я.

На сьогодні в одужанні та профілактиці захворювань пацієнта вагому роль відіграє професійна діяльність медичних сестер, які стають важливим ресурсом у профілактиці захворювань, адже перебіг більшості хронічних захворювань можна певною мірою контролювати та запобігати ускладненням, продовжити та підвищити якість життя хворих. Тому значення роботи медичних сестер у цьому аспекті важко переоцінити, однак вони також повинні бути мотивовані до вивчення питань профілактики, розуміти важливість і необхідність такої підготовки, вірити в її ефективність.

Вищевказані дані підтверджують актуальність дисертаційної роботи Марараш Г.Г. яка присвячена ролі професійних компетенцій медичної сестри у профілактиці артеріальної гіпертензії.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційна робота є фрагментом планових науково-дослідних робіт кафедри догляду за хворими та вищої медсестринської освіти Буковинського державного медичного університету: «Фактори ризику прогресування есенційної гіпертензії та метаболічного синдрому за комплексної оцінки гемодинаміки, функціональної активності нирок, циркадної структури артеріального тиску в обґрунтуванні антигіпертензивної терапії» (№ державної реєстрації 0116U002935) та «Інтегральна оцінка серцево-судинної системи, функціональної активності нирок та печінки у хворих з артеріальними гіпертензіями та метаболічним синдромом» (№ державної реєстрації 0121U110024). Здобувач є співвиконавцем зазначених науково-дослідних робіт.

Ступінь обґрунтованості основних положень, висновків і рекомендацій сформульованих у дисертації.

Дисертаційна робота Марараш Г.Г. виконана на сучасному рівні, базується на обстеженні 120 пацієнтів та анкетуванні 156 медичних сестер. Сучасні та інформативні методи були використані у дослідженні, дозволили в повному обсязі вирішити мету та завдання роботи. Дослідження проведені на високому рівні, їхня вірогідність та інформативність не викликають сумнівів. Комплекс застосованих досліджень включав сучасні, загально-клінічні обстеження, клініко-анамнестичне дослідження, анкетування суб'єктів дослідження. Безумовно, що обсяг проведеного дослідження, а також застосування сучасних статистичних методів дозволили отримати обґрунтовані висновки. Факти, які б свідчили про неправдивість отриманих результатів дослідження, не виявлені. Практичні рекомендації, сформульовані в дисертації,

впливають з отриманих результатів досліджень та проведеного аналізу.

Новизна дослідження та отриманих результатів.

Дисертантка вперше встановила роль професійних компетенцій медичної сестри у профілактиці АГ. Обґрунтовано питання участі та рівня професійних компетенцій медичної сестри у профілактиці артеріальної гіпертензії, зокрема, визначення рівня поінформованості пацієнтів про захворювання, виявлення факторів ризику та медико-соціальних факторів і показників якості життя у хворих з артеріальною гіпертензією. Уточнено роль професійних компетенцій медичної сестри для виконання її професійних обов'язків та для участі у профілактиці АГ. Вивчено рівень сформованості комунікативних, особистісно-поведінкових та мотиваційних компетенцій медичної сестри, яка бере участь у профілактиці АГ. Запропоновано програмно-цільовий проєкт як керівництво для медичних сестер. Розроблено навчальну програму з профілактики АГ та проведено навчання пацієнтів з АГ.

Дисертантка розширила і доповнила наукові дані щодо рівня сформованості комунікативних, особистісно-поведінкових та мотиваційних компетенцій медичної сестри. Довела, що на якість здійснення завдань медичною сестрою з профілактики АГ впливає рівень її комунікабельності, емпатійності, оптимізму, впевненість у собі як у професіоналі. На підставі цього здобувач розробила модель факторів професійно-особистісних компетенцій медичної сестри, які лягли в основу тренувально-мотиваційних занять.

Повнота викладу наукових положень в опублікованих автором працях.

За матеріалами дисертаційної роботи опубліковано 19 наукових праць, з них 6 статей – у фахових вітчизняних виданнях, 1 – в іноземній базі Web of Science (одноосібна), 12 робіт – у матеріалах конференцій, конгресу. У них знайшли відбиток всі основні положення дисертаційної роботи.

Матеріали дисертації були оприлюднені й обговорені на достатній кількості наукових форумів.

Теоретичне та практичне значення роботи й впровадження результатів досліджень.

Чисельні дослідження з використанням сучасних методик, проведені дисертанткою, та отримані результати суттєво поглибили розуміння застосування методології особистісно-компетентнісного та системного підходів для визначення структурних складових професійних компетенцій медичних сестер; оцінці рівня медичної поінформованості про захворювання та фактори ризику хворих на АГ; визначенні клінічно-анамнестичних особливостей перебігу АГ та аналізу медико-соціальних факторів і показників якості життя

хворих на АГ; визначенні рівня сформованості комунікативних, особистісно-поведінкових та мотиваційних компетенцій медичних сестер та тактичних підходів у проведенні профілактичної роботи, які ґрунтуються на компетентнісному, діяльнісному, аксіологічному та інтегративному принципах.

Встановлено рівень професійної компетентності медичних сестер та соціально-психологічні особливості та умови формування компетенцій, а саме: комунікативних, поведінкових та мотиваційних.

Основні результати дисертаційного дослідження впроваджено у практику КНП "Міська поліклініка №1», м. Чернівці, КНП "8-а міська клінічна лікарня м. Львова", КНП "Городоцька міська багатoproфільна лікарня" Хмельницької області, КНП "Вижницька багатoproфільна лікарня інтенсивного лікування" Чернівецької області; у навчальний процес кафедр догляду за хворими та вищої медсестринської освіти, психології і філософії Буковинського державного медичного університету, кафедри внутрішньої медицини та управління охорони здоров'я Вищого навчального комунального закладу Львівської обласної ради "Львівська медична академія імені Андрея Крупинського", кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я Тернопільського національного медичного університету ім. І.Я. Горбачевського, Чернівецького медичного фахового коледжу, що підтверджено відповідними актами впровадження.

Оцінка структури дисертації.

Дисертаційна робота Марараш Галини Григорівни оформлена з дотриманням усіх вимог до оформлення дисертації й має класичну структуру. Робота викладена на 262 друкованих сторінках, складається зі вступу, огляду літератури, опису матеріалів і методів досліджень, трьох розділів власних досліджень, аналізу та узагальнення одержаних результатів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел та 21 додатків. Обсяг основного тексту дисертації складає 172 сторінок друкованого тексту. Робота ілюстрована 14 таблицями та 39 рисунками. Список використаних бібліографічних джерел містить 259 найменувань, із них – 128 кирилицею та 131 латиницею.

У вступі обґрунтовано актуальність дисертаційного дослідження, сформульовано мету та завдання, наведена інформація щодо наукової та практичної цінності роботи, зв'язок із науковими програмами, особистий внесок автора, апробація результатів дослідження та публікацій. Сформульовані дисертанткою висновки підкреслюють актуальність обраної теми та об'єктивність напрямку власних досліджень.

Розділ 1 присвячений огляду літератури за темою дослідження, відображає теоретико-методологічні основи вивчення проблеми ролі

професійних компетенцій медичної сестри у профілактиці артеріальної гіпертензії. Розділ написано лаконічно і засвідчує, що дисертанткою глибоко та методично проаналізовано класичні та новітні роботи із предмета дослідження, проведено порівняння поглядів різних вчених на дану проблему, зроблені узагальнення, які потребують подальшої розробки. В цьому розділі автором коректно вказано невирішені проблеми досліджуваної патології.

Розділ 2 займає 11 сторінок, де описується методи та матеріали дослідження, які було використано при виконанні роботи. Застосування широкого набору сучасних інструментів дослідження є достатнім для розв'язання поставлених задач. Автором ретельно висвітлений дизайн дослідження, критерії відбору пацієнтів, розподіл хворих та медичних сестер за групами, що значно покращує розуміння суті дисертації та полегшує роботу рецензентів та опонентів.

Матеріали власних досліджень (3, 4, 5 розділи) викладені чітко, автор досить ретельно описує фактичний матеріал на 103 сторінках.

Третій розділ відображає результати емпіричного дослідження професійних компетенцій медичних сестер.

У четвертому розділі описано поінформованість пацієнтів про АГ, фактори ризику розвитку захворювання і медико-соціальні чинники та якість життя у пацієнтів з АГ. Викладений матеріал у даному розділі є послідовним вирішенням поставлених завдань дисертаційного дослідження. Багатий цифровий матеріал, який представлений у вигляді таблиць та рисунків, засвідчує об'єктивність результатів роботи. В кінці кожного розділу представлені підсумкові дані та наведені публікації, у яких зображені результати досліджень.

П'ятий розділ присвячений опису формування професійних компетенцій медичної сестри для організації заходів профілактики артеріальної гіпертензії та оцінка ефективності навчальної програми.

Завершальний розділ містить остаточний аналіз отриманих результатів. Розділ написаний правильно, з використанням значної кількості аналітичного матеріалу. Дисертантка детально аналізує отримані результати та порівнює їх з даними різних літературних джерел, висловлюючи свою думку з даних питань.

Висновки та практичні рекомендації логічно витікають із результатів та аналізу дисертаційного дослідження, вірогідні та статистично обґрунтовані. Ґрунтуються на отриманих результатах проведеного дослідження, логічно впливають зі змісту роботи, відповідають поставленим завданням і містять наукову новизну. Практичні рекомендації розроблено, апробовано, впроваджено у роботу ряду лікувально-профілактичних закладів України. Чіткість їх формулювання, простота використання, відсутність потреби у вагомих фінансових затратах дозволяє пропонувати їх для подальшого впровадження у практику охорони здоров'я.

Список використаних бібліографічних джерел містить 259 найменувань, із них – 128 кирилицею та 131 латиницею, оформлений згідно з вимогами ДАК України.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності.

Ознак порушень принципів академічної доброчесності не встановлено. Проведена первинна експертиза на наявність плагіату в дисертаційній роботі за допомогою програмного забезпечення «Antiplagiarism» засвідчила унікальність (оригінальність) текстових даних у поданій роботі (97%), що дозволяє стверджувати відсутність порушень академічної доброчесності в дисертаційній роботі в контексті літературних посилань щодо інших публікацій та інтернет-ресурсів.

Недоліки дисертації щодо їх змісту оформлення.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, варто звернути увагу на зауваження, що виникли при аналізі дисертації та мають рекомендаційний характер:

- огляд літератури надто великий за обсягом;
- хотілося б побачити також результати щодо залежності впливу проведеного тренінгу професійних компетенцій медичної сестри на ефективність проведеного навчання пацієнтів з артеріальною гіпертензією;
- розділ «аналіз і узагальнення» наповнений цифровим матеріалом, варто було б узагальнити дані і порівняти їх з даними наукової літератури;
- висновки потрібно було подати у більш компактному вигляді;
- в тексті дисертації трапляються поодинокі граматичні та стилістичні помилки, що не впливає на значущість роботи.

Після аналізу роботи виникли деякі дискусійні питання, на які варто почути відповідь дисертантки.

1. Чи враховували Ви стаж роботи на рівень обізнаності медичних сестер в основних теоретичних і практичних питаннях профілактичної роботи серед пацієнтів з АГ?
2. Як Ви оцінювали рівень оптимізму?
3. На які фактори ризику та медико-соціальні чинники медична сестра повинна звертати увагу у першу чергу за умови профілактики артеріальної гіпертензії?
4. Яка ефективність запропонованої Вами моделі розвитку професійно-особистісних компетенцій?

Рекомендації щодо використання результатів дисертаційного дослідження в практиці.

Отримані результати дослідження показали, що вивчення проблеми проведення профілактичної роботи АГ медичною сестрою ґрунтується на: компетентнісному та професійному підходах, комунікативній культурі, знаннях і навичках інтерактивного та перцептивного спілкування, сформованої Я-

концепції, взаєморозумінні медичної сестри та пацієнта, визначенні ефективності заходів та проведенні профілактичної роботи з АГ. В запропонованій моделі розвитку професійно-особистісних компетенцій виділили важливі компоненти: спеціальні, комунікативні та особистісні компетенції. Узагальнено поняття професійних компетенцій медичних сестер як інтегративної професійно-особистісної характеристики, що визначають готовність й здатність здійснювати та свідомо організовувати діяльність зі збереження здоров'я в особистісному і професійному аспектах на основі вдосконалення професійних компетенцій. Показано, що процес формування професійних компетенцій медичних сестер виконує ціннісно-орієнтаційну, регулятивну, прогностичну функції. Відмічено, що цілісність процесу формування професійних компетенцій медичних сестер з питань профілактичних заходів АГ має забезпечуватися взаємозв'язком і взаємозалежністю зазначених компонентів.

Висновок щодо відповідності дисертації вимогам, які висуваються до наукового ступеня доктора філософії.

Дисертаційна робота на тему «Роль професійних компетенцій медичної сестри у профілактиці артеріальної гіпертензії», виконана у Буковинському державному медичному університеті МОЗ України, за актуальністю, новизною отриманих результатів, їх теоретичною та практичною значущістю, глибиною узагальнення та висновків, оформленням, рівнем оприлюднення результатів відповідає п.10, «Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №167 (зі змінами), а її автор Марараш Галина Григорівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 223 – Медсестринство.

Завідувач кафедри функціональної і лабораторної діагностики
Тернопільського національного
медичного університету
імені І.Я. Горбачевського МОЗ України,
доктор медичних наук, професор

Марія Марущак

